

מסתבר, שמאחר והגר"מ כמעט לא היה מוכר בארץ ישראל של הימים ההם, הרי שעיקר הרושם אודותיו נוצר מהתייחסותו הנדירה ביותר של מרן ה"חזון איש". כפי ששמענו גם מפי הג"ר חיים שלמה ליבוביץ, מראשי ישיבת פוניבז':

"זכורני שמותו בטרם עת עשה רעש גדול בעולם התורה, וזעזע קשות את הציבור. במיוחד המחשבה כיצד הצליח לשרוד את כל השואה האיומה, ולבסוף נפטר בקוצר ימים. עוד דובר בהתרגשות על השתתפות ה"חזון איש" בהלוויה, והליכתו באופן נדיר עד לבית העלמין. כן הזכירו, כי בשיחה עם בני ביתו הפליג ה"חזון איש" מאד בשבחו, כגאון וצדיק נפלא עד מאד, הגם שלא הכירו באופן אישי, אבל ידע לשבחו ולהללו כראוי לו".

"בית חלוץ הנעל"

משהבין ר' מוט'ל שקצו קרב, דאג להזכיר באזני אשתו, מרת בלומה, כי יש לו אח המתגורר בארצות הברית, ולאחר מותו, היות שלא זכה לזרע אחריו, הרי היא זקוקה לחליצה ממנו⁴³.

מאחר שהאח לא נמנה על שומרי תורה ומצוות, יעץ ר' מרדכי לרעייתו שתסכים לקבל ממנו גט בחייו, ותפטר מעול החליצה. עיקר חששו היה, שמא יחלל האח את השבת בנסיעתו אליה לשווייץ, ואף יאכל ארוחות שאינן כשרות. מאד אופייני לאופי חששותיו הרחוקים מפני גרמא דאיסורא, ולטיב חשיבתו המרחיקה ראות כמה מהלכים קדימה. אולם משסירבה להצעה הוא ביטלה על אתר, וחזר בו מדבריו.

לפי עדות אחרת, בימים שהובא עקב מחלתו לדאבוס, כיהן שם הרב רפאל הורביץ כמו"ץ מקומי, וזה ביקש לשכנע את ר' מרדכי לתת לאשתו 'גט שכיב מרע', לבל תזדקק ליבום. אלא שכולם פחדו להכנס אליו בהצעה כזאת. באותו זמן שהה שם רבי אברהם זלושינסקי מבזל, שזכה לשמשו מדי יום ביומו. ניגש אליו הרב הורביץ ושידלו להכנס ולהביא בפניו את הרעיון.

וכך הוי, הוא הציע לו את הבקשה, אך ר' מרדכי השיב בנחישות ובנחרצות:

הנפטר - ששמע ממני על בקשת ה"חזון איש" - עמד לצדו האחד של הנפטר, אני עמדת לצדו השני, והטבלנוהו". עוד שמענו מר"י שטיגל בשם הג"ר חיים שאול קרליץ, שגם להחזו"א עצמו עשו כן.

43. כך בפי בנה רבי שלמה טייטלבוים שליט"א.

אריק פייג' (אליהו פגרמנסקי)
אחיו של ר' מוט'ל

"בשום אופן לא! אני לא נותן גט!" זאת משום שאחז כי אסור לגרש ללא סיבה מוצדקת, ולהציל מייבום זו לא סיבה⁴⁴.

את מה שהתרחש בזה לאחר הסתלקותו, מתאר רבי שמעון סגל מנקודת מבטו וחלקו בפרשה: אליהו, אחיו הצעיר של ר' מרדכי, מאב ולא מאם, קרא לעצמו באמריקה בשם אריק פייג', ועסק לפרנסתו בציור. פרטיו, כמו כתובתו ומספר הטלפון שלו, היו ידועים לגברת רעכא שטרנבוך, מאחר ור' מוט'ל התכתב עמו, וכבר היה לה קשר איתו גם אחרי הפטירה.

מכתב ראשון של ר' מוט'ל מבאיי לאחיו אליהו
נושא כתובת מדויקת בניו יורק

יום אחד היא התקשרה אלי וביקשה שאפגש עם האח, ואדבר על החליצה, ואשפיע עליו למלא את דרישות ר' מוט'ל. שתי בקשות היו כאמור, שלא יאכל מאכלות אסורות ולא יחלל שבת במשך המסע לאירופה עבור החליצה. מסיבה זו הלא הציע לאשתו גט, כדי למנוע את אחיו ממכשול.

קיבלתי את השליחות, והתברר שהמשימה לא היתה קשה כלל ועיקר. אריק,

שהתגורר בעיירה בניו ג'רזי, בא אלי לחדרי, בבית המשגיח דקמניץ, רבי נפתלי לייבוויץ, שם התגוררתי. שוחחתי עמו כמצוות הגברת שטרנבוך, וסיפרתי לו על הגט שהוצע וסורב, ומיד נענה לי - "אין בעיה, אעשה מה שצריך!" בהזדמנות גם העביר לי מכתב שקיבל מר' מוט'ל.

44. מפי רבי יעקב זלושינסקי מבני ברק, מפי אביו בעל המעשה.

מסתבר שרעכא שטרנבוך הציעה ומימנה לו את כל ההוצאות. הנסיעה לשווייץ והחליצה היו אחרי כארבעה חודשים מפטירתו, וכל עיקר העיכוב היה כרוך בסידור הגירות הרשמיים לנסיעה. שמחתי שלא נזקקתי להתייגע ולשכנע, הוא פשוט הסכים במקום! וב"ה שזה יצא לפועל - מסיים הרב סגל את עדותו⁴⁵.

שנים אחדות אחר כך מצאה הרבנית בלומה שוב קן נאמן, ונישאה לכבוד האדמו"ר מסאסוב, רבי חנינא יום-טוב ליפא טייטלבוים, עמו הקימה בית נאמן וחצר לתפארת בקרית "ישמח משה"⁴⁶.

הברק שהאיר את חשכת הלילה

הצורך להקים לו שם רוחני, זכרון לדברי תורתו, רעיונותיו ומאמריו, הוכר כבר מיום שהלך לבית עולמו, במיוחד שלא זכה להקים זרע אחריו.

אכן, התלמידים הרבים שהיו לו מימי טלז הקדומים ועד לימי צרפת האחרונים, שימשו זכרון חי בעצם קיומם, וביותר בהפצת תורתו ומשנתו, בדרך

45. בדבר מעשה שהתפרסם בגרסאות שונות על אופן זימון האח לחליצה, מציין הרב סגל: הלא החליצה היתה בשווייץ ולפי הסיפור נערכה בארה"ב. בידי מכתבים שקיבל האח מר' מוט'ל, הרי שכתובתו היתה ידועה, ובאמצעותה יכלו לאתרו גם לאחר שעבר לאחרת. בכלל, היאך יתכן להאשים את ר' מוט'ל, שכל כך נזהר מפני חשש רחוק של תקלה, ולומר שלא פעל מאומה כדי לאתר את אחיו מבעוד מועד. גם האח, בבואו אלי, גם גב' שטרנבוך בשיחתה עמי, וגם האלמנה, שפקדה את משרדי פעמים הרבה, לא הזכירו כל קושי בהשגתו ובזימונו, וכל סיפור שקשור בזה. האח עצמו, מר אריק פייג' יחי', כתב לנו (ביום ח' בתמוז תשע"ג, מתורגם מאנגלית): "אינני זוכר מי פנה אלי בענין החליצה, אך זוכר שהיה זה באמצעות שיחת טלפון. הייתי אמור להיות בשווייץ ימים בודדים בלבד, ומשהתברר שאני איטר שמאל נאלצו להזמין נעל חדשה, ולהמתין עליה כשבוע, מה שאפשר לי ליהנות ממראה היפים של שווייץ".

לפני שנים אחדות כתב האח כיוצ"ב בתשובה לשאלות ששיגר לו ר"ח אולמן ממנצ'סטר: "הסיפור על החליצה נכון. אינני יודע איך מצאו אותי. באותו זמן גרנו בהקנסאק שבניו ג'רזי, נראה לי ב- 1949 (צ"ל 1950), אחרי שנשאנו בסוף שנת 1948 (ראה לעיל עמ' 31). לא יכולתי לממן את הטיסה או שהייה בשווייץ. אחרי טיסה איטית לג'נבה ונסיעה ארוכה ברכבת לציריך, נאספתי על ידי רב שלקח אותי לביתו. לאחר שהציע לי לאכול הוא התחיל לשאול אותי באיזה יד אני כותב. כשעניתי לי ביד שמאל הוא אמר - אוי!

הוא ביקש ממני לעלות גרם מדרגות, והתחלתי לעלות עם רגל שמאל. שאלתי אותו מה פשר העניין? הוא אמר לי, שהנעל שהוכנה לחליצה מתאימה לאדם ימני. כדי להשיג נעל לאיטר צריכים להזמינה מברמודה, ולהמתין 8 עד 10 ימים, כולל המשלוח. ידעתי שלא אוכל להמשיך לשהות בבית הרב, ולא הרגשתי נוח לבקש מהם לשלם עבור מלון. כיון שדברתי גרמנית מצאתי אכסניה זולה, בכשליש מהעלות של מלון, ושהיתי שם עד שהנעל הגיעה. אחרי טקס החליצה חזרתי הביתה".

46. ראה בהרחבה לעיל סוף פרק "אשת חיל מי ימצא".

